

LOF DER GENEES-KONSTE.

En siet, dat eenighe aardige ende kloecke verstanden, om een proef van haren geest ende wel-sprekentheydt te geven, slechte ende verachte, dinghen weten op te proncken, ende met uyt-gelesene woorden, ende geloof-weerdighe redenen tot den Hemel te verheffen. Soo is het *Lof van 't Hayr*, van een *Worm*, van het *Flerecijn*, van een *Schaduwe*, van een *Hondt*, van een *Gans*, ende ick en weet niet waer al van, by verscheyden beschreven: ten lesten oock van een *Vliegh* by *Lucianus*, die weynigh scheelt, of hy maectt, gelijk het *Griekische* spreek-woord seyt, van een *Vliegh* een *Olifant*. Op de selfde manier heeft de onsterfelicke roem van *Hollandt*, *Erasmus van Rotterdam*, seer gierlick gepresen de *Sottheyt*, ende aen-gewesen hoe de selve in de werelt onder alle staten van menschen haer personagie speelt. Het welck onlangs met onuytsprekelicke geleertheyt, ende wonderbaerlicke aardigheyt gevolgt is by de eeuwighe eere van de *Ridderlicke*, ende *Geleerde* ordre, d' *Heere Daniël Heinsius*, in het *Lof van den Esel*, waer in de *Esels* met twee beenen lustigh door-gestrecken werden, te weten de gene, die selver geen wetenschap hebbende, al haer lomp ende plomp verstant gestadigh wetten, om de geleerden ende de geleertheyt met scherpe lasteringhe te verachten. Het en is voorwaer niet swaer noch moeyelic geweest voor alsulcke treffelicke mannen, door haren kloecken geest te overwinnen de soberheydt van de stoffe, die se voor hadden, maer voor my, die de Nature soo wel niet voor sien en heeft, zoude niet moghelic zijn een slechte stoffe gierlick voor te stellen; zal daerom 't gene aen de geest ontbreect, in de stoffe zoucken, ende wat daer te kort komt met den overvloed van de *Genees-konste* vervullen. Dit is soo breedden velt, om ruym te gaen weyden, dat men geen uyt-komst en siet. Hier is sulcken overvloed van stoffe, dat men veel siet om te beginnen, maer naeulicx yet vinden kan om af te laten. Want voor-genomen hebbende van den *Lof der Genees-konste* te spreken, komen my soo veel getuygenissen te voren van treffelicke mannen, soo veel redenen ende bewijsen, dat indien ickse allegader, ofte oock alleen de voor-nemste zoude willen by-brengen, den ick en 't papier my eer ontbreken zouden, als de sake. Der-

halven zal ick sommighe dinghen in 't voor by gaen aenroeren, om uyt de *Klauw*, als het spreek-woord seyt, den *Leeuw* te doen kennen: verfoeckende, uyt het weynige, dat ick hier van een vollen bergh afneme, oordeel gestreken mag werden van het overige op dat de *Konst*, door gebreck van geest ende wel-sprekentheydt, niet en kome te verliesen van sijnen luyfter ende weerdigheyt.

De wel-sprekentite van de Romeynen *M. Cicero* reket de *Medicine* onder de eerlickste *Konsten*, daer groot verstant ende geen kleyn voordeel in en steeckt. De wijse *Seneca* stelt haer onder de vryste konsten: ende *Plutarchus* schrijft, dat se geen van de selve en wijckt in fraeyigheyt, luyfter ende vermackelickheyt. *Lucianus* seyt dat se achtbaerder is, als de andere. *Hippocrates*, die na het oordeel van *Macrobius*, niet en konde bedriegen, noch bedrogen werden, roemt haer voor de edelste van alle de *Konsten*, ende voor de gene, die by de Ouden soo weerdigh ende treffelic geacht is, dat se haren oorspronck de *Goden* hebben toe-geschreven. Soo oock de *Poeten*, die gemeenlick de beginselen van haer verciereu uyt de waerheyt trecken, hebben om den oorspronck van dese konst den Hemel toe te eygenen, hare vindere onder de *Goden* gestelt: het welck daer nae, het decksel van de fabulen, af-getrocken zijnde, met vollen monde van de *Philosophen* bevestight is. Sy hadden voorwaer groot gelijk. Want indien de *Goden* de goetheyt selve sijn, (gelijk sy van de selve, ende wy van den eenighen *Godt* gelooven) wie en zoude dan niet toe-staen, dat sy den menschen alles goets-gunnende, haer uyt sonderlinge genegentheyt gegeven hebben foodanigen konst, die se nimmermeer en konden mischen. Wel te pas te zijn is al-tijdt van nooden. Ende dese nootfakelickheyt kan ons betoonen, dat de *Konste*, die de gesontheit waerneemt, niet alleen de oudste is van al de konsten, maer dat se by-na met de menschen selve geboren is. Want een waer woordt heeft *Aristoteles* gesproken, doen hy seyde, dat die konsten eerst gevonden waren, sonder welcke de menschen niet leven en konden: ende dat d' ander, die ofte tot wellust, ofte cie-raet, ende meer tot vermaeck, als noorwendigheyt des levens behooren, daer nae by gelegentheydt zijn veronnen geweest. Alsoo dan de gelegentheydt des Menschelicken lichaems, terstont nae den val, swack ende broos was, ende verscheyde oorsaken der Siekten

ten, die anders niet wel te mijden en zijn, gestadigh onderworpen; wie zoude derven twijffelen, dat de eerste Menschen alsse gewaer wierden den overlast van alderhande Siekten, alsse sagen dat de edele trefelicke wercken, waer toe sy geboren waren, door ongesontheit ende krankheden verhindert wierden; wie zoude dan segh ick, in twijffel treckende, dat de Menschen, die altijd geneghen zijn om wat nieuws te vinden, met alle andere dinghen aen een zijde stellende haer best gedaen hebben om te vinden, ende Godt af te bidden soodanighen konst, door de welcke sy een ghesonden geest in een gesont lichaem behouden zouden, ende een wel-gestelt leven, ende van alle pijn bevrijdt leyden? Ten zy wy misschien gelooven willen, dat de *wijste ende verstandigste lieden*, als die de *Goddelicke scheppingh* soo veel naerder waren, overlaende de forge van haer swack Lichaem, ende niet eens letende op de pijnlickheydt der Siekten, al haer sinnen in de *Wetten* gescherpt hebben; ofte eerst met de *Letter-konst*, *Reden-kaveling*, *Musijck-singen*, *Sterre-kijcken*, ofte yet anders bekommert zijn geweest, als met het Lichaem, het welck gestadigh by haer was, ende welckers gebreken sy dickwils moesten uytsaen? Ofte dat yemant die de Keel toe wilde gaen, erghens anders om dachte, als om ras genesen te zijn? Den grooten Orateur *Demosthenes* geeft hier van getuygenis. Want om een faeck die hy daeghs te voren bepleyt hadde, niet ten eynde te brengen, heeft sijn onschult op pijn in de keel genomen, ende oock gevonden; al werden hem van den anderen kant tegen-geworpen, dat hy een *silvere Squynance* hadde, dat is, dat hy omgekost was. Waer uyt men siet, dat de sieckte alleens voor gaet. Maer om klare saken niet wijdtloophigh te bewijzen: de redenen openbaren ons, ende de *Hebreenche leeraers*, als oock de Arabiers leeren, het welck mede de aensienlickheydt van de H. Schrifte versterckt, dat *Adam*, den eersten Mensch, den eersten is geweest, die de *konste der Medicine* geoeffent heeft. Want waerom zoude hy van *Gode* almachtigh met wetenschap van alle dinghen versien zijn geweest, als om het goede aen te nemen, ende het quade te vlieden, ende sijn Lichaem van de Siekten, de welcke het door de sonde was onderworpen geworden, te bevrijden ende te beschermen.

Indien dese *onser allen Vader*, nae den *even-beelde Godes* geschapen, ende met alle heerlickheydt des Lichaems ende der Zielen verciert, die groote weldaden erkent hadde met gehoorsame danckbaerheydt, ende het gebodt van sijnen Schepper onderhouden hadde: soo zoude hy sonder *Siekten* ende *Doot* hier in de *werelt* geleest hebben. Maer om dat hy door des *duyvels* listigheydt bedroghen zijnde, in schandelicke ongehoorsaemheydt ver-

viel, soo is hy door 't rechtveerdigh oordeel Gods, van den welken hy *onsterffelick* geschapen was, de *Doot* ende de *Siecken*, die tot de *Doot* brengen, deelachtigh geworden. Hierom heeft hy sonder twijffel alle middel gefoght, om de plagen, so veel mogelijk was, van sijnen hals te schuyven: ende is over sulcx de eerste geweest, om die *Konst* te vinden, daer toe hy in 't gebreck oorfaeck gegeven hadde.

Van desen voor-vader des Menschelicken geslachts, ende *Medicine*, is de konst gelijk hant over hant voortgeteelt: gelijk wy sien dat al in de boecken van *Moses*, *Salomon*, ende andere van de *Medicijns* gewagh gemaect wert. Van dese *Hebreenche Doctoren* is de *Genees-konste* door de andere Oosterfche landen allencxkens verspreyt, ende insonderheydt door Egypten, het welck oock by den poët *Homerus* over sijn vruchtbaerheydt van *Kruyden* ende *genees-middelen* vermaert is. Voorwaer de Egyptenaers (die van den ouden Historyschrijver *Herodorus* getelt werden de *oudste* ende *wijste* onder alle Menschen) hebben niet alleen de *Medicine* van de Hebreen, maer oock andere dinghen de *Besnijdenis*: hoe-wel *Diodorus* schrijft dat sy d' eerste sonder voorhuyt geweest zijn. Dese is even-wel, gelijk oock de *Medicine*, seer oudt by de Egyptenaers: want wy lesen, datse door raedt van een *Medicijn Iacchenus* de *Pest* verjoeghen. Welcke *Iacchenus* leefde twee hondert ende seventigh jaer nae de *Sondt-vloot*. Nae desen quam *Osiris*, ende nae hem sijn sone *Orus*, die voor *Apollo* van de Griecten gehouden wert, ende daer na zijn vele trefelicke *Medicijns* in Egypten vermaert gheweest: mer soo grooten menichte, dat *Gryllus* by *Plutarchum* seyt, al de Egyptenaers *Genees-meesters* te wesen, *Herodorus* verhaelt, dat in dese natie elcke sieckte sijn eygen *Genees-meesters* hadt: ende by den selven lesen wy, dat *Cyrus*, den grooten Monarch van Perffen, verfocht op *Amasis* den Koningh van Egypten, om een van de besten *Oogh-meesters* te hebben. Den Egyptenaer *Orus Apollo* heeft de *Konst*; die hy van sijn Voor-ouders ontfangen hadde, eerst in Griectenlandt gebracht: ende wert daerom by *Plato*, ende d' ander Griecten voor den vinder van de *Medicine* gehouden, hoe-wel dat by andere sijnen sone *Aesculapius*, gelijk *Galenus* ende *Celsus* getuygen, voor den oudtsten auteur van de *Medicine* geroemt wert. Desen, om dat hy de werenschap der gesontheit noch rouzijnde, wat beschafden, is met sijn vader *Apollo* in 't getal der *Goden* van de *Heydenen*, door verkeerde danckbaerheydt, gestelt geweest. Van hem zijn vele exempelen van dooden, die hy levendigh gemaect heeft: waerom hy van *Iupiter*, op dat de orde van de *Nature* niet gebroken zoude werden, met den blixem geslaghen is: gelijk de *Poëten* vertellen. Evenwel en heeft de

De eere
op-geh
de *Siec*
als of
den dr
nae t
Podalir
landt,
ken nie
macht
scheper
waer in
konnem
mannen
welcke
heylsan
even-w
maer al
dat de
pius tw
leen d
schen
nootfa
heeft,
ygheli
leien v
ghen b
aen de
dan, di
ander g
delen,
wy siet
hadden
de voor
jaer oft
die son
haer ka
keren e
de dien
die hae
der dan
nighey
komet
verlosse
waer n
den Sp
treffeli
wee n
re ende
sionari
te *Eraf*
ende v
geweel
gevon
gevaer
den ar

De eere van *Aesculapius* oock nae sijn overlijden niet op-gehouden: de welke vermeerderd is, door dat de *Siecken's* nachts in sijnen *tempel* bleven slapen: als of *Aesculapius*, ghelijck *Cecero* seyt, haer in den droom raet geven zoude. *Aesculapius* liet nae twee sonen, ende erfgenamen van de Konst, *Podalirius* ende *Machaon*, beyde Prinzen in haer landt, die in de *Troyaensche* oorlogen de *Griecken* niet alleen met haer konst, maer oock met haer macht te hulpe quamen. Want sy brachten thien schepen voor *Troyen*, gelijk *Homerus* beschrijft: waer in de *Doctoren* van onsen tijdt haer naeulicx en konnen volgen. Door dese voor-treffelicke mannen, ende hare naekomelingen, onder de welke oock is den grooten *Hippocrates*, heeft dese heylfame konst allencxkens toe-genomen. Die even-wel de selve niet gemeen gemaect en hebben, maer als een erf-goet haer kinderen over gaven: soo dat de *Medicine* in dit edele geslacht van *Aesculapius* twaelf hondert jaren gebleven is, ende niet alleen door *Griecken-landt*, maer over den gantschen aerdt-bodem verspreyt is. Want om de nootfaeckelickheydt, de welke eerst doen vinden heeft, gelijk *Hippocrates* getuyght, is sy van een yeghelick met groote begeerte aengenomen. Wy lesen van de oude *Volckeren van Oosten*, dat sy pleghen haer krancken op de straet te brengen, ende aen de voor-bygaende raet te vragen. De gene dan, die selver sulcken sieckte gehad, ofte aen teen ander gesien hadden, gaven de eyghen *Genees-middelen*, daer sy mede geholpen waren. Waer uyt wy sien, dat oock de gene die geen *Medicijns* en hadden, de *Medicijns* niet en konden mischen. Ende voorwaer daer en is geen landt, genen tijdt van 't jaer ofte van ons leven, geen ordre van menschen, die sonder den heylfamen dienst van dese *Konste* haer kan behelpen. Hare wetten gelijckse alle volckeren even gemeen zijn, soo zijne alle even nut ende dienstigh. Dese moeten *Keysers* ende *Koningen*, die haer aen andere *wetten* niet en verbinden, onderdanigh zijn; indienze de straffe van wederspannigheydt niet en willen op haer vleesch aen laten komen. Dese wetten moeten de *Moeders* eerste verlossen, alsoe verlost zijn, jae de *Ouders* in het telen waer nemen, gelijk behalven de *Medicijns*, ende den *Spaenschen Doctoor Huarte*, onlanghs in zijn treffelic *Houwelic* aenghewesen heeft, ick en weer niet met beter versten, ofte redenen, de *E. Heere* ende *Mr. Jacob Cats*, Ridder, eerste Raedt-Pensionaris deser *Stede*. Hoe vele, seyt de wel-gemelte *Erasmus*, duyfende van menschen zijnder levend' ende wel-varende, die niet eens geboren zouden geweest hebben, indien de *Konst der Medicine* niet gevonden hadde de behulp-middelen voor soo veel gevaerlickheden, die in de *geboorte*, ende ontrent den *arbeyt* staen waer te nemen? Alsoo roept de

barende Vrouw, ende het *kint* selve in de *geboorte* om de hulpe der *Medicine*. Dese geeft het leven aen de gene, die noch niet en leven; te weten als het *mifdragen* belet wert, als de *losse nature* versterckt wert om te ontfangen, ende te *behouden*: ende oock als den *arbeyt* verlicht, ende sonder *binder* ofte *letsel* van *vrouw* ende *kint*, doet af-loopen. Noch verder, als de *onvruchtbaerheys* wech genomen wert: waer van wy een aenmerckens waerdigh exempel hebben in *Catharina de Medicis*, de welke thien jaren ghetrouwt was met *Henrick*, nae sijn Vaders doot de II. van dien naem, Koningh van *Vranckrijck*, sonder eenighe kinderen te krijgen. Ende om dat men gemeenlick siet groote onrust, ende sware oorlogen ontstaen als een Koningh sonder kinderen, ofte naerfgenamen sterft (die hier niet en waren) soo werde beraetlaeicht tot *vrede* ende eenigheydt van 't *Rijck* de gemelte *Catharina* t' huys te senden: het welck oock soude gelchiet hebben, ten ware *ulicx* door de konst van den vermaerden *Doctoor Fernelius* hadde belet geweest. Dese *Fernelius* heeft den *bant des Houwelicx*, daer men aen begoft te tornen, onverbrekelick vast gebonden, ende door sijn konst te weegh gebracht, 't gene van de nature scheen geweygert te wesen, (het sijn de woorden van den *Franschen History-schrijver Sanmarthanus*) de haterlicke onvruchtbaerheydt uyt het *Konings huys* gestooten, ende den naem van *Valois* met ghewentste spruyten van fraeye kinderen voort-gefet. Wien behoefden de *Koninginne* te bedancken, datse dien naem ende staet behiel? Alleen *Fernelius*. Dat de *Koningh*, in plaetse van sijn *vrouw* te verlaten, veel kinderen by haer kreegh? Hy en hadt niemant ter werelt *ulicx* te wijten, als *Fernelius*. Het heele *Konincrijk* was mede aen *Fernelius* gehouden over drie *Koningen*, die uyt dat *Houwelic* nae malkander geleest hebben, *Francoys de II. Carel de IX.* ende *Henrick de III.* Als oock van *Francoys*, den hertogh van *Anjou*, die hertogh van *Brabant*, &c. gehult is, *Elisabeth* *Koninginne* van *Spaengjen*, huysvrouwe van *Coning Philips de II.* ende moeder van de *Infante Isabelle* hertoginne van *Brabant*, &c. *Claude* hertoginne van *Loreynen*, ende *Marguerite* *koninginne* van *Navarre*. Wat kander treffelicker ofte wonderbaerlicker konst sijn, als de gene die den mensche nootfaekelick is eer hy geboren, ja eer hy ontfangen is? Wat isser aengener voor de gene, die geboren sijn, als het *Licht*, in 't welck wy leven, sweven, ende met een aengename gemeenschap met malkanderen om-gaen? wat isser dat alle menschen liever hebben als haer leven? Even-wel de gene, die met pijnlicke sieckten gemartelt wert, die van langdurige quelling uyt-teert, vergaet wel haest den lust van't leven, ende en doet niet als om de door roepen, dewijl hy in de doot, gelijk *Julius Cesar* by *Salustium* spreckt, de ruste ende 't eynde verthoopt van

LOF DER GENEES-KONSTE.

4
 zijne ellendigheyt. Want wat foetigheyt kan yemant in zijn leven hebben, die gestadigh met graveel ofte steen gepijnicht wert? wiens leden ende gewrichten door de gicht als op een pijn-banck van een getrocken werden? wie en zal niet liever sterven, als soo ellendigheyt leven? Wy lesen in de Natuerlicke Historie van *Plinius*, dat onder de alderscherpste pijn gerekent wert, de pijn van de *steen*, daer nae van de *Maegh*, ten derden van het *Hoof*t, ende dat de lieden naeulicx om andere haer selven het leven benomen hebben. Soo heeft de Keyser *Claudius* eens voor gehadt zijn selven door over-groote pijn van de *Maegh* te kort te doen, gelijk *Suetonius* vertelt. Maer behalven dese isser noch verscheide andere pijn, die oock lieden van soorte tot een willighe doot gebracht heeft. *Plinius* de Neef van den gemelten *Lijk-doren*, beyde haer selven uyt-hongerden. O groote wreetheydt van pijn, die den Mensch so verre zijn selven doet vergeten, dat hy hem niet en ontstiet in de doot, het schrickelickste, gelijk *Aristoteles* meynt, van al dat schrickelick is, uyt mismoedigheyt te verwerpen! Ick heb selve gesien dat lieden van vroom leven, die gantich niet bedreven hadden (op dat men niet en dencke, datse uyt vreesse van straffe de selve voor quamen) uyt loutere swaermoedigheyt eenige haer selven verdroncken, andere met een mes ende strop haer swarigheyt, ende leven geeyndicht hebben: de welcke, indiense by goede *Doctoren* geweest waren, sy zouden haer leven, ende gefontheyt door goede *Genees-middelen* hebben konnen af-kopen. Ick en sal niet langh blijven in 't verhalen van de gene, die door versuym van een *Genees-meester* te halen, *levendigh* voor doot begraven zijnde, haer ziele onder d' aerde met kermen ende huylen ellendighlick uyt-gehort hebben. De diepfinnichste van alle de *Wijsgierige* *Scorus*, op een sekeren tijt van de *Pope* (een sieckte die alle gevoelen ende bewegen beneemt) geslagen zijnde, werde voor doot in 't graf geleyt: daer na wederom bekommende, ende geen uytkomst vindende, stiet zijn hoof tegen de serck om stucken, gelijk daer na in 't openen van 't graf bevonden werde. Hoe veel exempelen soude ick by konnen brenghen van *Vrouwen*, die in de *opstijging* voor doot gehouden, begraven ende so gestickt zijn? Al dit quaet komt de *Genees-konste* te hulpe, sy bewaert het leven ende gefontheyt: sy brengt alleen de menschen dat goet aen, sonder het welcke ander goet naeulicx voor goet te achten en is. *Darius* die machtighe *Monarch*, als hy aen een verstuycet ende ontleder been, met groote pijn, te bedde lagh, en konde door geen macht, geen rijckdom, geen *Koningrijcken* (die hy met hoopen besat) genesen

worden: maer alleen door de konst van een *Medicijn Democedes*, die sijn gevangen was, gelijk *Herodotus* beschrijft. *Alexander de Groote*, door de kou van de riviere *Cydus*, daer hy in gebaed hadde, in groot gevaer zijnde van te sterven, als *Curtius* ende *Iustinus* verhalen, en werde niet door den kostelicken schat, die hy verscheide volkeren ontzomen hadde, maer alleen door de hulpe van sijnen getrouwen *Genees-meester* *Philippus*, die weerdigh was soo wel-vertrouwende siecken te ontmoeten, met een drancxken, dat by al d' ander, behalven by den gene op wiens gevaer het aen quam, in achterdencken gehouden werde, tot sijn vorige gefontheyt ende sterckte gebracht. Ende gelijk noch rijckdom, noch staet, noch yet anders, dat by de *Menschen* in groote waerden gehouden wert, den *Mensche* gefont kan maken: soo valt oock al het besit van het selve voor de siecken onnut, ende verdrietigh. Wat zal yemant vermaken een tafel vol van de beste spijsse, die een quade ende walgende *Maegh* heeft? Wat genucht kan yemant hebben in een schoone vrouw, die voor ofte achter lam is? Wat helpen de kisten vol gelt voor een die sieck te bedde leyt? Want gelijk de *Poet* *Horatius* seer wel seyt.

*Het vat moet eerst gesuyvert zijn,
 Of soete most wort sijre wijn:
 Wat baet doch rijckdom eenigh man,
 Als hy die niet gebruycken kan.*

Ende het goet en is niet alleen geen *Goet*, ende het gebruyck van het selve ongebruyckelick, sonder de *gefontheyt*; maer het leven, dat soet is, valt geheel onsoet: also niet het leven, maer wel te varen, gelijk de *poet* *Martialis* seyt, het *rechte* leven is. Dit en is *Pyrrhus* den grooten *Koningh* van *Lpirus* niet onbekent geweest. Defen gelijk *Lucianus* verhaelt, als hy de *Goden* offerde, en badt niet om meerder *Koninkrijcken*, om *Victorye* over sijnne vyanden, om eere, gelt, goet, ofte andere dingen, daer de menschen gemeenlick seer nae haken: maer vereyschte alleen *Gefontheyt*, gelijk of hy die hebbende, het vordere wel volgen zoude. Want of de *Fortuyn* uyt een vollen schoot al haer gaven mildelik op ons uytstorte, ende de *Gefontheyt* alleen ontbrack, soo en zoude van al het andere geen volkomen gebruyck, ofte vermaeck konnen voort-komen. Hierom en verplagh de *philosooph* (de eerste die sulcken naem gevoert heeft) *Pythagoras* in sijn brieven anders geen groetenisse te gebruycken, als *Vaert wel*. Het welck oock daer nae sijnne *Leeringen* gevolght hebben, als het *Lichaem* ende de *Ziele* niet bequamer sijnde, ende waer in al den tijdelicken voorsoet van den mensche gelegen is.

Maer daer de *fake* selve sprecckt, en behoef men niet veel woorden te maken: also een yegelick geene bekennen zal, dat hy in de werelt niet liever, niet

xengen
 dien ver
 sulcx foc
 des Licht
 ben in
 le, ende
 beyde b
 gelick g
 te geme
 datie m
 mede-d
 roering
 Lichaem
 lijckde w
 der-wor
 woonpl
 men nie
 ende an
 luyden;
 seer gee

Wat leer
 Symele
 Symack
 En doet
 Sy weet
 Sy kan
 Sy weck
 Dat by g

Hier
 men het
 een gelij
 le ende
 liek moe
 de bove
 schade t
 alleen h
 houdt.
 Gemoe
 g-lijck
 der boe
 marighe
 Genees-
 leen de
 Ziele v
 verstant
 dat alle
 schieder
 siecke, g
 nen zijn
 gesaen
 dootlac
 huys-ge
 haem en
 weest ha
 hy selve

LOF DER GENEES-KONSTE.

5

aengenamer en heeft, niet kostelicker en acht, als dien verborgen *Schat der Gesontheit*. By al dien dan sulcx soo lichtelick toegestaen wert van de *Gesontheit* des Lichaems: soo veel te meer moet het plaets hebben in het wel-varen van het Gemoet, ende de Ziele, ende so veel te hooger moet de *Genees-konste*, die beyde bestiert, onderhout ende bewaert, by een yeglick geacht, ende ge-eert wesen. Daer is soo groote gemeenschap tusschen ons Lichaem ende Ziele, dat sie malkanderen al haer goet ende quaet gestadigh mede-deelen. De Beweginge der Zielen, ofte Ontroeringen des Gemoets maken verandering in het Lichaem, ende aen de ander zijde, het Lichaem, gelijkde wijze Koningh *Salomon* seyt, *de verdervinge onderworpen zijnde besw.ert de Ziele, ende de aerdsche woonplaats onderdruckt den Geest*. Sulcx en siet men niet alleen in dulle ende rasende Koortsen, ende andere Sieckten, maer oock in de Droncke luyden; van de welcke de gemelte poëet *Horatius* seer geestigh geschreven heeft in dese versen:

Wat leert de Dronckenschap al vromde kueren drijven!
Sy melt dat niet en dient, sy doet de vrienden kiyven.
Sy maect dat menig mensch oock sonder wapens vecht,
En doet 'ken weet niet wat al isst tegen recht.
Sy weet en bleycken angst, en droefheit af te breken,
Sy kan een trage tongh bevaligh leeren spreken.
Sy weckt de geesten op, en gunt een schamel man.
Daer by geweldigh rijck en vrolick schijnen kan.

Hierom vermaent *Plato* met groote reden, dat men het Leven der Menschen dient te bewaren in een gelijke mate ende over-een-stemmige van Ziele ende Lichaem, beyde gelijckelick ende eenpaerlick moet onderhouden, op dat het eene niet wassen de boven het ander, de *Gesontheit* daer van kome schade te lijden. Dit doet de *Genees-konste*, die niet alleen het Lichaem, maer oock de Ziele in den toom houdt. De maniere ende genegtheden van ons Gemoet volgen de gematigheit van het Lichaem, gelijk nae *Aristoteles* onsen *Galenus* met een bysonder boeck geleert heeft. Nu al 't gene wat de gematigheit des Lichaems kan veranderen, wert in de *Genees-konste* aen-gewesen, soo dat de selve niet alleen de gebreken van 't Lichaem, maer oock van de Ziele verbetert. Sy recht de manieren, scherpt het verstant, versterckt de geheugenisse, ende maect dat alle werckingen van de Ziele veel vlijtiger geschieden. Indien de koning *Cambyses* door de vallende sieckte, gelijk *Herodotus* schrijft, ontfelt van herstellen zijnde, den raet van een trouw *Genees-meester* gesaen hadde, hy en zoude niet geraeft hebben tot doorslaen van sulster, broeder, vrouw, ende andere huys-geuooten. Indien by *Caligula*, swack van lichaem ende verstant, een goet *Genees-meester* geseest hadde, om sijn herstellen te matigen, gelijk hy selve, nae het getuygenis van *Suetonius*, voor

hadde, hy en zoude soo veel treffelicke mannen niet door vergif, ende beuls handen om-gebracht hebben.

Dewijl dan, gelijk nu verhaelt is, de *Genees-konst* soo wel ons Ziele ende Gemoet, als ons Lichaem in een goeden ende geluckigen stant kan bewaren, ofte herstellen: soo is meer als te verwonderen, dat sommige dese Hemelsche konste kleyn achten, ende de noot-sakelickheit van de selve verwerpen. Indien onsen tijdt seggende eens vast gestelt is, ende dat wy niet onder ofte over en kunnen leven, waer toe is dan de *Genees-konste*? Maer men moet weten, dat de gene die onsen tijdt gestelt heeft, oock met eenen bestelt de middelen, om tot sulcken tijt te geraken. Soo dat het gebruyck van middelen gantsch niet en strijdt tegen Gods voor-schickinge. Daer van hebben wy een levend' exempel in den koningh *Hiskia*, 2. *Chron.* de welke al was hy verskert door de boodschap van den Propheet, dat hy niet sterven zoude, geboodt even-wel een plaester van Vijghen op sijn geswel te leggen. Den Apostel schip-breuck lijdende ontrent het eylandt *Malta*, ende wel wetende dat niemant van de gene, die in 't schip waren, blijven zoude, ofte een hayr van sijnen hoofde krencken; siende evenwel dat de Boots-gesellen sochten uyt het schip te loopen, seyde hy tot den Hoofd-man, ende de Crijghs-knechten: Soo dese in het schip niet en blijven, soo en kont ghy-lieden niet behouden werden *Acto. 27.* Also seyt *Cicero* tot ons voor-nemen, in sijn boeck van 't *Noot-los*. Indien het vast gestelt is, dat de Mensch niet van een sieckte zal sterven, dat het oock met eenen vast gestelt is, dat hy den raedt van een goet *Genees-meester* moet gebruycken. Op de eygen manier spreeckt de wijze Philosoph *Seneca* in de 36. *Naturlicke Vrage*, van sijn 2. Boeck: Als schijnt de *Gesontheit* door het *Noot-los*, ofte *Gods schickinge* te wesen: soo moeste nochtan den *Genees-meester* toe-geschreven werden, om dat door sijn hant de weldaet van Gods schickinge ons gegeven is. Wy en leven niet na Godts besluyt, dat ons verborgen is, maer nae sijn gebodt. Die de *Genees-konste* veracht, ende sijn sieckten niet en gebruyckt, daer op staende, dat niemant voor sijn tijdt en kan sterven, die versoect Godt, ende veracht de middelen die hy tot bewaring van 't Menschen leven gegeven heeft; even gelijck, of yemant seyde, Ick en wil eten, noch drincken, ende en sal daerom niet te eerder sterven, alsoo mijnen tijdt vast gestelt is: dan hy soude wel haest vernemen de straffe van sijn dwaelheit.

Het schijnt van meerder gewicht, 't gene sommige seggen, dat vele Siecken die geen *Genees-meester* en halen, wederom bekomen, ende andere die raedt gebruycken, van hare sieckte sterven. Op alle beyde is eertijts by den *Prince der Genees-meesters* geantwoort. Ende voor-eerst, dat sommige sonder raedt

van de Genees-meesters genesen, is de oorfaeck, om dat van haer felven yet by 'geval gedaen ofte gelaten is, dat anders de Genees-meester nae de konst zoude bevolen hebben. Het welck feyt hy, in sijn Boeck van de Konste, grootelijcx bewijst, datter soo een *Konst* is, ende datse onder de voornaemste moet gehouden werden: dewijl oock de genee, diefe onbekent is, door haer hulpe de gefontheydt verkrijgen. Wat belanght het ander, datse niet al genesen en werden, die Genees-meesters gebruycken: om niet te seggen het gemeene, Dat die *Veegh* is, van een *Luys* kan doot gebeten werden; sulcx komt dickwils door de schult van den Siecken selve, dat hy den raedt van sijnen Genees-meester niet en volght, noch de Middelen; hem voor geschreven, niet en gebruyckt. Waer op seer aerdig slaet gene *Celsus* verhaelt van twee Geneesheeren, die van den koning *Antigonus* by een watersuchtige gefonden waren, van de welcke den eenen oordeelde, de Sieckte geneeslick te wesen, den anderen on-geneeslick. Waer over de Koning verwondert zijnde, kreegh van den laetsten tot antwoord: Dat sijnen mede-broeder gesien hadde op de Sieckte, die wel te helpen was, maer dat hy sagh op den Siecken, wel wetende, dat de selve niet gesint en was om in te nemen foodanighe Genees-middelen, als hem nut, ende heel-saem zouden wesen. Dat de Sieckte niet altydt op en komt, geschiet oock veeltijds door versuym van de genee, die hem dienen, soo dat hy daer door dickwils laet dat hem geboden is, ende doet dat hem wel uyt-druckelick verboden wert: 't En is niet genoegh, seydt *Hipp. 1. Aph. 1.* dat de Medicijn sijn ampt wel waer neemt: maer het moet oock geschieden van den siecken selve, ende die daer by zijn, ende de uysterlicke oirfaecken, als wint, regen, geraes, droevige of blijde tijdinge, ende duyfent andere, moeten oock wel gereguleert zijn. Daer-en-boven segge ick noch met den gemelten *Hippocrates*, dat men van de Konste niet vereytschen en moet het genee sy niet voor en geeft. Want de macht, feyt hy, die wy door het werck-tuygh van de Nature, ofte van de Konste verkrijgen, daer kunnen wy ons meesters of rekenen, maer van andere dingen niet. Indien dan de Mensch wat over-komt, dat het werck-tuygh van de Medicine te boven gaet, sulcx en is niet te hopen, dat van de Genees-konst overwonnen zal werden. Derhalven als de saeck niet nae wensch en gaet, soo moet de schult op de felligheyt van de sieckte, de kracht van de middelen te boven gaende, niet op de konst der Medicine geleyt werden. Dat een hooft, 't welck van het lichaem geslagen is, niet wederom geheelt en kan werden, en is niet te wijten op de onwetenheydt van den Meester, maer op de quetsure, die de macht van de *Heel-konste* te boven gaet. Het welck de poëet *Ovidius*

seer aerdig aangewesen heeft, in dese versien, by den eer-weerdigen, ende wel-gelcerden *D. Iacobus Lydius* aldus overgefet:

't En is niet in de macht van konst noch medicijnen
De sieckte van den mensch altyd te doen verdwynen,
Het quaet dat binnen schuyt is menigmael te groot
En met een stalen bandt geketent aen de door.
Een vyant die sich hout besloten in de wallen,
Heeft voordeel tegen hem die byten aen komt vallen,
Indien de longh verrot het is verloren werck
Laet komen wie daer wil de vyandt is te sterck,
De wonden in het hert, den oorspronck van het leven,
En werden door geen kruyt nog heylsaem sap verdreev
De boofse water-sucht, en 't quaeftigh stercken,
En willen door geen raedt noch konst genesen zijn.
Al heeft een geestigh breyn sijn sinnen in-gespannen,
Om haer met alle macht de leden uyt te bannen:
De konst is sonder konst, daer helpt geen wijsheyt aen
De wijsheyt met de konst die moeten stille staen.

Want alsoo en zoude de Nature selve geen rechte konstenarische wesen: de welcke oock somtijds in haer ooge-merck beler wert, te weten, alle monsters, ofte wanschapen lichamen voortbrengt. Soo mogen dan de lasteraers haer qualick spreken wel nae-laten, dat de Medicijns niet altydt de siecken op de been en helpen, ende derhalven verachten de genee, die Godt geboden heeft te eeren, ende welckers konste in de H. Schrifure geleyt wert van den Alderhooghsten gekomen te zijn. Ende willen sy hier niet nae hooren, soo laetse tot de Beesten loopen, die door in-geven van de nature haer selven genesen, ende alsoo de nootfaeckelickheyt der Medicine bewijfen. Siet men niet dat de *Honden*, als haer Maegh overladen is, de selvige onlasten met *Gras* te eten; dat de *Catten* baren trooft foecken in de wilde *Calaminthe*, daerom *Catte-kruyd* genoemt? De *Suijnen* loopen nae de *Rivier-kreesien*, met welcke te eten sy de *Hoofspijn* genesen, gelijk *Plutarchus* schrijft in sijn *Naturlicke Vraghen*. De *Schilt-padden* eten *Orege*, ende de *Wesels Wijn-ruyt*, als sy van een slangh gegeten hebben. Den *Draeck* verklaert sijn duyfter gesicht met het wrijven van het quaet ooggh teghen Venckel. Soo wert oock geschreven, dat de *Swaluwen* het gesicht van haer blinde jonghen beteren met *Stinckende Gouwe*, daerom *χελιδόνιον*, *Hirundinaria*, *Swaluwe-kruyd* geheeten. Den *Beer* eerst uyt zijnen hol komende, eet *Wilde Calfs-voet*, welckers scherpigheyt hem den derm opent, die toe-gegroeuyt was. De selvde, als hy onlustigh ende walgende is, begeeft hem tot de hollen van de *Mieren*, ende steeckt daer een vette, ende met foetigheyt bestreken tonghe uyt, tot dat de selvige vol van *Mieren* komt, ende die door-slickende, blijft hy geholpen, gelijk *Plutarchus* beschrijft, op

op de verhaelde plaets, als mede in sijn boeck van de Gauwigheydt der Dieren. Alwaer hy oock vermaent (gelijck mede *Plinius*) van een vogel in Egypten, gelijckende eenen Oyevaer, met namen *Ibis*, de welcke als by hartlijgh is, met sijnen krommen ende langen beek sijn seiven van achteren water in speut; het welck by de Egyptenaren gesien ende gemerckt zijnde, hebben daer van de Clysteren in 't gebruyck gebracht. In het selfde Egypten is het *Waser-paert*, het welck te seer overladen zijnde, hem rolt in 't scherpe riet, tot dat hy een ader quetst, ende ontlast alfoo sijn lichaem, (dat anders qualick te pas zoude wesen) door het af-loopen van 't bloet, ende sluyt dan de openingh met slick van de riviere: gelijck, behalven *Plinius*, de huynen-daeghs vaerten in die landen getuygen. Dit dier wijt aen met sijn exempel, 't selve dat *Hippocrates* leert in sijn korte Spreucken, te weten dat een opgevolde gestatenis des lichaems seer gevaerlick is, ende daerom sonder uyt-stel moet ontlast zijn: waer uyt de nootfakelickheydt van 't *Adet-laten* bewesen wert. Sommighe bevelen haer met Vasten, het welck mede een goet Genees-middel is. Soo verhaelt *Plutarchus*, dat de *Wolven*, ende *Leeuwen*, als sy overladen zijn van te veel vleesch te eten, stil, ende werm by malkanderen gaen leggen, om soo sonder een beter te verteren 't genesy vratigh ingesloekt hadden. Ja men seyt oock, dat de Heel-konste, die met het werck der handen geschiet, geoeffent wert van de *Ohfanten*, die staende by de gequetste beesten, schichten, pijlen, spiesen, ofte yet anders uyt hare wonden trecken, ende sulcx sonder eenigh scheuren, ofte beschadigen. *Mizaldus* schrijft dickwils gesien te hebben, dat de *Mysen* dapper loopen nae de Wortels van de *Marioleyne*, als tot een heylsaem *Genees-middel*, maer bekent, niet te weten, tot wat gebreck sy die eygentiick eten. De *Geyten* in het Eylandt *Candyen* (het welck in oude tijden *Dicleum* placht te heten, daer dit kruydt sijn naem van heeft) om dat sy gegeten hebbende den *Dictamnus*, de flitsen, ofte pijlen, daer sy mede geschoten waren, lichtelick uytwierpen (want soo drae sy haer voelen gequetst te zijn, loopen sy terstont nae dat kruydt toe) hebben swangere Vrouwen gelegentheyt ende oirfaeck gegeven, om te letten ende aen te mercken, dat het selve kracht hadde, om de vrucht af-te-drijven. Dewijl dit in onredelicke Dieren aen te mercken is, hoe meenen dan sulcke Menschen, dat sy met versant ende reden versien zijn, om teghen het gebodt van de *H. Schrifture* te spartelen, ende de werelt foecken wijs te maecken, dat de nature ofte liever Godt, soo veel kruyden te vergeefs heeft laten wassen, ofte dat hy den Mensche, nae sijn even-beeldt geschapen zijnde, aen de qualen ende quellingen van soo vele seecten overgegeven zoude hebben, sonder eeni-

gen troost ofte verlichtinghe? Laet teghen dese dit oock een groot bewijs zijn van de nootfakelickheydt der Genees-konste, datter naetlijcx eenigh volck gevonden wert, in wat hoeck van de werelt het oock zy, dat haer niet met eenige wetenschap van kruyden, ende genesinge en bemoeyt. Hoe zoude nu elck soo veerdigh tot dese wetenschap sijn, 't en ware hy door een verborgen Ingeven van de nature om het gebruyck ende de nootfackelickheydt gedwonghen was daer over bekommet te sijn? Elck mensche wil een Genees-meester wesen, elck wil al raet geven: soo datter geen staet van menschen meerder in de werelt en is, als Genees-meesters. Waer van ick een genuchlijcke History sal verhalen. Men seyt dat den Hertogh van *Ferrare*, *Alphonse da Este*, eens in gemeene praet op de baen bracht, van wat staet ofte ambacht de meeste gevonden werden. Den eenen seyde Snijders, den andere Schoen-maeckers, den derden Timmer-lieden, ende soo voort elck wat anders. *Gonel*, de Geck, daer by staende, seyde datter meer *Doctoren* waren als eenige andere soorten van menschen: ende wedde daer over met den Hertogh sijn meester (die sulcx seer verde wierp) dat hy 't binnen 24. uren bewijzen zoude. 's Anderendaeghs 's morgghens gaet *Gonel* uyt sijn huys met een groote slaepmuts op 't hooft, ende een servet om sijn kin, den hoer daer boven op, de mantel om d' ooren geslagen, ende neemt soo sijnen wegh, door de Engelstraet nae het Hof. Den eersten die hem teghen komt (gelijck de Gecken veel kennis, vrienden, ende maeghschap hebben) vraeght wat hem ler, hy antwoordt een dulle pijn in de tanden. Ha cammerae (seyt den anderen) ick weet den besten raedt van de werelt, die hy hem oock geeft. *Gonel* teyckent den naem in een tafel-boecxken, hem veynsende of hy den raedt op-schreef. Een stap van daer vint hy der twee drie by een, die van gelijcken vragen, ende elck geeft hem een Genees-middel: Hy schrijft haer namen op, gelijck van den eersten. Ende soo al voortgaende, en ontmoete hy niemant, die hem niet een besonderen raet en gaf: elck seggende dat de zijnen den besten was. Hy teyckent al de namen aen. Komende in 't beneden Hof, een yegelijk loopt rontsom sijn lijf, en geeft al raedt van boven neer. Hy bedanckte, ende teyckentse al mede op. Als hy in de kamer van den Hertogh komt, soo roept sijn Hoogh: van verde, *Gonel* wat schort u? Hy antwoordt heel verdrietigh, de grootste pijn in de tanden van de werelt. Waer op sijn Hoogh. seyt, Ick heb een raet van mijnen Doctor, die de pijn terstont over zal doen gaen, al was den tant heel bedorven. Doet dit, ende dat, ende ghy sult op staende voet gebetert sijn. Terstont wierp *Gonel* sijn muts ende doeck op de vloer, roepende: Mijn heer, ghy zijt oock een Doctor. Siet hier mijnen rol, hoe

hoe veel dat ick'er gevonden heb van mijn huys tot het uwe. Daer zijnder by-na twee hondert, ende ick hebbe noch maer door een straet gegaen. Ick wil wedden, dat ick'er meer als thien duysent in dese stadt vinde, indien ick over-al zoude gaen. Brought my eens soo veel personen van eenigh ambacht, ofte staet. Aldus heeft de Geck het wedr-spel gewonnen. Ende de waarheyt hier van, wert mede onder ons alle daegh ondervonden.

Maer het gene dat tot hooger lof der *Genees-konste* streckt, is, dat de selve van alle oudtheyt weerdigh geacht is geweest, om by de treffelickste Luyden van verstant, ende hoogen staet geoeffent te werden, Wijsgerige Prinzen, Koningen ende Keyfers. De eerste *Genees-meesters* waren de *Philosophen*, ofte *Wissen*, ende eertijts werde de *Medicine*, gelijk *Celsus* schrijft, voor een deel van de *Wijfhey* gehouden, soo dat het genesen der *Siecken*, ende het ondersoeck der *natuerlicke* dingen onder de selve *atheuren* geboren is. *Homerus*, die by vele de *fonteyne* van alle *wijfhey* gehouden wert, heeft hem veel bemoeyt met de kennisse der *Genees-konste*, gelijk *Plutarchus* getuyght, ende uyt sijn schriften selfs volkomenlick blijktt: ende den anderen *Prince* der poeten *Virgilius* wert van *Donatus* beschreven veel arbeydts in de *Genees-konste* gedaen te hebben. Onder de oude *Prinzen* ende *Koningen*, die in dese *konste* geoeffent zijn geweest, vinden wy *Ison*, *Achilles*, *Hermes*, *Zoroaster*, *Chiron*, *Salomon*, de *Keyfers Antonini*, &c. Van *Alexander de Groot*e schrijft *Plutarchus*, dat hy niet alleen door sijn meester *Aristoles* eenige kennisse hadde van de *Genees-konste*: maer dat hy oock selve sommige van sijn vrienden genas. Dan alle dese ginck verde te boven de grootste *Koningh* naest *Alexander*, gelijk hem *Cicero* noemt. *Mithridates*, den welcken noch de *forge*, noch de *moeeyten* om soo veel *Koningrijcken* te regeren, om so groote oorloghen teghen de *Romeynen* te voeren, van de *Medicine* niet en hebben konnen af-trekken. De *wrome* daden van desen *Helt* werden misshien in de *Historyen* van weynige gelesen: maer om sijn vanden van *regen-giften*, van de welke noch een op den huydigen dagh sijn on naem ende saem draeght, wert hy door de geheele werelt by alle *Menschen* vermaert. De selve onsterffelickheyt des naems, dewelcke de *Koningrijcken* niet en konden geven, hebben van de *kruyden* ontfangen, *Gentius*, *Lysimachus*, *Artemisia*, ende andere. Wy vinden noch van verscheyden andere *Koninghen*, die de *Genees-konste* door haer vindinge voort-geplant hebben: gelijk de *koning* der *Meden* *Sabor*, van welcken *Mesue* vele *genees-mengelingen* beschreven heeft, die wy noch alle daegh geluckelick gebruycken. Ende desen *Mesue* selve, was een *Konings* soon van *Damascus*. *Euax* de *Koningh* der *Arabiers*, heeft aen den *Keyfer Nero* geschreven van de *kracht* der *kruyden*. Maer de ge-

heele *Genees-konste* is in een groot boeck vervat by *Avicenna*, *Prince* van *Cordua*. Ende gelijk het geen *kleyne eere* en is voor dese *Konste*; datse altijd by de *Wijste* volckeren, *Wijs-gerige*, ende *Prinzen* in eere gehouden is: soo is die noch ongelijck grooter, dat oock de *Engelen* des *Heeren* haer met de selve bemoeyt hebben. Hier toe lefen wy, dat den *jonghen Tobias* van den *Engel* leerde verlichten de oogen van sijn vader met de gal van een visch, een middel noch heden gebruyckelick: ende by den *Euangelist* *Johannes* beroert den *Engel* het water, van het welke den eerst in-komende genesen werde. Ende om nu over te slaen den *Euangelist Lucas*, de *Apostelen*, *Propheten*, ende ander heylige mannen, so is't den grootste roem, dat onsen *Heere* ende *Saligmaker* uyt alle andere konsten dese alleen gekosen heeft, om sijn *Godelicke* kracht daer mede te beroonen. Want een groot deel van de *tijdt*, die hy hier op de aerde wandelde, heeft hy by de *krancken* besteedt, ende de selle *vyanden* des *Menschelicken* gellachts, *Dulligheyt*, *Vallende-sieckte*, *Beroertheyt*, *Blintheyt*, *Roodloop*, overwonnen. Ende daer zijnder, die seggen, dat den soeten naem *Iesus* in de welke alle knyen buygen, sijn benamingh in 't *Griex* zoude hebben van een woordt, dat genesen beteyckent, om dat hy onse swackheyt ende gebreken geneest ende te hulpe komt.

Het en is oock de *Genees-konste* niet genoegh geweest selve hooglick vereert te zijn: maer brengt mede haer voelter-kinderen tot de grootste eere ende *rijkdommen*. *Democedes*, van wien verhaelt is, nae dat hy den *koningh Darius* genesen hadde, werde van een gevangen, gelijk hy was, een heel *rijk* ende wel gestelt man, ende sat met den *Koning* aen tafel, als by *Herodotum* te lesen is. Ende 't gene dat *Galenus* van sijn selven verhaelt, dat hy met vier hondert *goude kroonen* vereert werde, doen by des *Borgemeesters* *Boethius* huysvrouw genesen hadde, en is so wonder niet, als dat doctoor *Thaddeus* van *Florence* buyten reysende, alle daegh vijftigh *kroonen* ontfingh, ende den *Paus Honorius* genesen hebbende thien duysent *kroonen* mede bracht. Soo vele gaf onder andere geschencken *Lodewijck de elfde*, *Koning* van *Vranckrijk* aen sijn *Genees-meester Jacques Coctier*, ende daer beneffens noch *ambten* voor sijn vrienden (het welck oock by *Prius Maurits* Lof. Mem. gevolght is) gelijk *Philips de Commynes* in sijn *Historye* verhaelt. Als wy lefen dat *Carpensis* ende *Carpinaccus* soo grooten schat uyt de *Pocken* alleen vergadert hebben, verwonderen wy ons dan dat den *knoddigen* doctoor *Rabelais* die *tappige* vogels heel kostelicke noemt? *Verolez tres-prieux*. Het en is soo langh niet geleden, dat *Philips* de tweede, *Koningh* van *Spaengjen*, van een *koorts* van seven dagen genesen zijnde, sijn *Medicine* *Francisco Vallejo*, boven de jaerlicke weddens, toef-

font ses
smade, C
aen-nam
machtig
geven.
Vranck
wy hier
schonck
fy kreeg
dertigh
mael, so
Derhalv
Dat Gal
Daer-er
voor de
by de H
steit te w
fers geda
de Gene
wel verd
den ge-
Afulaps
de tot A
al de Bor
ende va
is over-g
ende 't v
seer groo
Raedt ge
God geb
Casar he
ren, om
te liever
ren daer
recht ge
te eere w
wy uyt T
leyfer A
hebben
recht, en
pius gest
andere C
eere end
op de O
een acht
rijk, en
heyt I
hebbe v
verhalen
Doctore
landt, d
door een
schop, e
van Ioba
heyt is v
colas de

LOF DER GENEES-KONSTE.

font ses duysent kroonen, welke gift hy niet en ver-
smade, (men zouder wel meer vinden) maer geerne
aen-nam, daer by doende; Dat so grooten Koningh
machtigh genoeg was, om noch meer te kunnen
geven. *Catharina de Medicis*, koninginne van
Vranckrijck, vruchtbaer gemaect zijnde (gelijck
wy hier voor verhaelt hebben) door *Dr. Fernellius*,
schonck hem boven andere gaven voor elck kint dat
sy kreegh thien duysent kroonen, dat is, van ons gelt,
dertigh duysent gulden, ende dit gebeurde thien-
mael, soo dat het even op een *tonne gouts* uyt-quam.
Derhalven wel waer is, 't gene men gemeenlick seyt,
Dat Galenus opes, De Genees-konste rijck maect.
Daer-en-boven is oock de deure van eer ende staet
voor de Medicijne niet gesloten. De grootste eere
by de Heydenen was onder het getal der Goden ge-
stelt te werden. De Romeynen hebben 't hare Key-
sers gedaen. By al de oudtheyt zijn de gene, die door
de Genees-konste van het menschelike geslacht
wel verdient hadden, nae haer overlijden voor Go-
den ge-eert geweest, gelijck oock van *Apollo* ende
Aesculapius hier voren geseyt is. *Hippocrates* kome-
de tot *Abdera* om *Democritus* te genesen, werde van
al de Borgery ontmoet, ende voor een beschermmer
ende vader van 't vaderland begroet. Den selfden
is over-groote ende Goddelicke eere van den raedt
ende 't volck van *Athenen* bewesen. *Galenus* is in
seer groot aensien te *Romen* by de Keyfers, ende den
Raedt geweest: ende nae sijn doot by vele voor een
God gehouden, gelijck *Eusebius* getuyght. *Iulius*
Cesar heeft al de Genees-meesters, die te *Romen* wa-
ren, om datse, gelijck *Suetonius* schrijft, selve so veel
te liever in de stadt woonen zouden, ende dat ande-
ren daer door gelockt souden werden, het Borgers-
recht geschoncken: het welck doen ter tijt een groo-
te eere was, ende die aen weynige gedaen werde, als
wy uyt *Tacito* weten. *Antonio Musa*, om dat hy den
keyser *Augustus* van een sware sieckte verlost hadde,
hebben de Romeynen een koperen beeldt op-ge-
recht, ende het selve benevens het beeld van *Aescula-
pius* gestelt. *Plinius* verhaelt noch van verscheyden
andere Genees-meesters, die te *Romen* in groote
eere ende weerde sijn gehouden geweest. Maer om
op de Ouden niet te langh te blijven staen, in wat
een achtinge zijn de Doctoren in Engelant, Vranck-
rijck, ende Spaengien: in de moeder van de geleert-
heydt *Italyen*? in de welke ick verscheyde gekent
hebbe van de ordre der Ridderen, ende de Historyen
verhalen datter onder de Hertogen van *Genua* seven
Doctoren geweest zijn. *Petrus*, die na sijn vader-
landt, den Spaengjaert genoemt wierdt, vermaert
door eenighe Schriften in dese Konste, is eerst Bif-
schop, ende daer nae Paus geworden, met den naem
van *Tobannes de een-en-twintighste* tot de selve hoog-
theyt is van de Genees-konste verheven geweest *Ni-
colaes de vijfde*, door wiens toe-doen, ende gesagh

de langh begraven letteren, ende geleertheyt in *Ita-
lien* eerst op-gekomen zijn: soo dat wy niet en be-
hoeven hier nu by te brenghen *Lodewijck* den Pa-
triarch van *Aquilegien*, ende van *Eugenius de vierde*
Cardinael gemaect, noch *Paulus Iovius* Medicijn
ende vermaerden History-schrijver, met het Bisdom
van *Nocera*, noch verscheyde Genees-heeren in En-
gelant met den Bifschoppelicken staf vereert, ofte
andere met andere weerdigheyten versien. Jae by de
Turcken selfs en ontbreken de Medicijns geen groo-
te Staten: gelijck over eenige jaren gesien is in enen
Bartholomeus het Hert, Medicijn van den Turk
schen Keyser, ende uyt zijnen naem voor Ambassä-
deur gefonden aen *Henrick de vierde*, koningh van
Vranckrijck: sulcx oock lange te voren gedaen was
van den keyser *Iustianus* aen den koningh van *Persien*,
gelijck *Procopius* verhaelt. Maer wat behouf ick
veel van de uytheemlicke by te brenghen: daer wy sien
dat in ons eyghen Vaderlant de Doctoren, Schouten,
Borgemeesters, Schepenen, Raden van Staten, Gecom-
mitteerde Raden van Hollandt werden, ende ver-
scheyde andere hooge staten bekleeden? Het welck in
onse stad sedert ontrent hondert jaren na *Mr. Willem*
Stoop, Schepen ende Borgemeester, ende *Mr. Pie-
ter van Foreest*, Raedt, om dat de Medicijns hier
meest vreemdelingen waren, is blijven steken, tot
dat de oude eere der Medicijns wederom op-ge-
haelt is in den persoon van desen Authcur, ende
den wel-achtbaren ende vermaerden heere *Dr. Cor-
nelis van Someren*.

Hier en behoeft geen nijdigaert met een vergalde
tongh te werpen, dat de Genees-meesters te groote
gaven gegeven, ende te groote eere wert aen-ge-
daen. Want daer en is geen eere met het leven, geen
gave met de gesontheyt te vergelijken. Ende dat
zijn de gaven, die de Menschen door de handen van
de Medicijns ontfangen. Gaven daer voor een ye-
gelick niet licht aen te komen is om uyt te deelen:
maer die alleen van sommige, ende noch met groo-
te moeyten ende arbeyt verkregghen werden. Die
daer niet aen en wil, ende meent dat het met een
praetgjen by de wijs te doen is, bedrieght niet alleen
zijn selven; maer, dat noch erger is, oock sijnen
even-naesten, met welckers gesontheyt ende leven
hy lichtveerdigh, ende godtlooslick speelt, niet an-
ders, gelijck men gemeenlick seyt, als de Kat met de
Muys. Sulcke Doctoren heeft *Hippocrates* eertijds
vergeleken by de Camer-speelders, die de persoon
van Koningen ende Prinçen spelen, sonder noch-
tans foodange te wesen: even-cens, seyt hy, som-
mige onder de Doctoren gerekent, spelen alleen de
persoon van den selve, ende en zijn niet meer voor
Doctoren te houden, als de Camer-speelders voor
groote Heeren, die se op't tonneel uytbeelden: Maer
de gene die voor vrome, geleerde, ende eervare (de-
se drie moeten altijd te samen gaen) Medicijns wil-
len

len uytgaen, ende inder daet oock zijn, moeten gelijk Hippocrates leert, van alle dese dingen delachtigh sijn, nature, geleertheit, plaats om te studeren, opvoeding, verstant, ende tijdt. Hier van moet hy versien zijn, die met eere ende achtinge by anderen, ende met een goet ende geruft gemoet voor sijn selven, 't oefenen van de Genees-konste by de hant sal nemen.

Voor-eerst is een goede ende bequame Nature noodigh. Want als het spreek-woort seyt, *sint een kut in Engeland, sy sal meeuwen als sy wederom komt.* S en sal mede niemant hoe goede meesters hy oock heeft, die tot een ezel van naturen geboren is, wat besonders werden. Sulcx is tot exempel eertijts gesien in den soon van den vermaerden Cicero, die de Vader bestelde om te studeren in de beste plaats van de werelt, te weten Athenen, ende by den besten ende bequaemsten meester, te weten Crisippus, gelijk hy selve seydt in 't beginfel van sijn Officien. Maer het was al voor niet, om dat de nature tegen viel; het welck wijdtloopigh ondersocht ende aengewelen wert by doctor Huarte in sijn Spaensche boeckken van het ondersoeck der Veritanen. Wy seggen wel, *het zijn quade putten, daermen het water in dragen moet.* Maer als de Nature bequaem is, ende tot alles goets selve den wegh baent, dan kan de geleertheit aengenomen werden, ende dat door goede onderwijfinge van jongs op, ende in een plaats daer toe dienende, Hier by moet Arbeydt van een langen tijt komen, op dat het leeren, als wel op wassende ende voldragende, rijpe vruchten voort-brenge. Want gelijk 't gene, dat uyt de aerde voort-komt, so schijnt het oock te staen met de wetenschap der Genees-konste. Ons nature is als een Acker; de leeringen van ons Meesters zijn als het saet. De onderwijfinge van jongs af, gelijk het faeyen 't sijner tijt; de plaats tot het leeren bequaem, de Lucht, waer van de dingen die uyt de aerde spruyten haer voedtsel trecken. Neerstigh studeren is de Landt-bouwinge. Ende de tijt brengt dit alles tot volkomen voedtsel. Die dit dan al te samen by malkander heeft, ende den acker van sijn goede Nature heeft besaeyt in de beste Scholen met verscheide talen, ende insonderheyt de Grieksche ende Latynsche: oock alle d' Konsten, waer op de Genees-konste hare gronden leyt, ende met namen de Natuerlike wetenschap volkomentlick begriipt; die hier by, het Voornaemste dat van alle tijden by de treffelickste Genees-meesters versocht, ende beschreven is, neerstelick gelesen heeft, ende de Konste selve nae haer voorschrift ende sijn oordeel tot trooft, gesontheit, ende welvaren van sijnen even-naesten geluckelick oefent, sulck een is voorwaer een Genees-meester niet met woorden, als Hippocrates spreeckt, maer metter daer, ende migh met reden door sijn konste werden verhooght, ende groot gemaect by Vorsten ende Heeren, gelijk de Schrifture spreeckt *Eccl. 38.* Op

sulck een migh men sijn gesontheit ende leven wel met gerutheit betrouwen, ende gelooven, dat hy niet alleen de gesontheit kan bewaren, de sieckte genesen, maer oock het leven natuerliker wijs verlenen. Gelijk onder andere wijs-gerige Democritus, die hem op de Genees-konste seer wel verstant, met sijn eygen exempel bewesen heeft. Dese als hy van ouderdom besweeck, ende op sijn sterven lagh, siende sijn suster seer bedroeft om datse door sijn overlijden het aenstaende teelt van de Godinne Ceres niet en zoude konnen houden, gebodt haer wel te vreden te zijn, ende hiel sijn selven noch in 't leven, tot dat het teelt over was, door den reuck van honigh, ofse, gelijk andere seggen, van werm broot, ende ontliet alsoo sachjens nadrie daghen, als hy hondert ende negen jaer out geworden was. Diergelijcke dingen sien wy de Genees-meesters alle daegh doen, als sy die van haer selven zijn, ofse schijnen te sterven, wederom doen bekomen, ende noch grooter, alsoe de onvrugbaerheit helpen, ende maken, datter Menschen geboren werden, daer de Nature selve sulcx sechen verboden te hebben. Wat konste kan haer dan met dese Goddelicke macht van de Medicijne vergelijken: is 'er wel eene onder al de Konsten die so wonderbare werckingen voort kan brengen? Nu al is 't, dat de Medicijne uyt het vergelijken met andere konsten haren lof niet en behoeft te rapen, noch uyt het verkleynen van andere wetenschappen, haer selven groot te maken: so en kan ick even-wel niet nalaten voor besluyt eenige bedenckingen kortelick aen te roeren tot dienst van de gene, die haer beraden wat Studie sy sullen aen-nemen. Die in de Rechten gaen studeren, hebben voor, ofse haer met pleyten, ende de offeninge daer toe behoorende te geneeren, ofse tot staten ende ampten te geraken. Het een is heel langsaem werck: het ander vereyscht het gewicht van vele vrienden, gelijk die dickwils door sterven ondertussche ontvallen, ofse selver door verandering uyt gesagh komen. Dan in de Medicijne en is geen ydele hope, geen lang wachten, maer terstont de winnende hant. Dese en is niemant onderworpen, sy en hanght aen niemants haet ofse gunste, sy en vreesst geen ballingschap, ofse armoede. Een Advocaet die veel te doen sal hebben, moet heel kloek sijn ende de wel ervaren. Een Medicijne raect terstont in 't werck, alijt is 'er de een kaer ofse de ander, die geerne de eerste wil sijn, sonder veel te onderzoeken van sijn bequaemheyt. Voor ons Advocaten soude in Engeland geen plaats sijn, ofse elders, daerse andere wetten hebben. Voor onse Predicanten soude het in Itahen, ofse Spaengjen te heet sijn. Maer een Genees-meester draeght sijnen schat by hem door de geheele werelt: hy is allefins aengenaem ende willekom, waer Menschen sijn. In 't korte, de Genees-konste geeft eer, rijckdom, vrienden, ende sulcx sonder lang vertoeven, ende in alle plaatsen van de werelt.